



**ANKARA TİCARET BORSASI**

**RAPORLAR**

*ANKARA 23/01/2017*

# **DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE YAŞ SEBZE VE MEYVE ÜRETİMİ**



Macun Mah. 171. Sokak No:4 06105 Yenimahalle / ANKARA  
Tel: 0 312 327 00 00 Faks: 0 312324 08 57 – Başkanlık Özel Kalem Md : 0 312 310 47 74 – 75 -76  
Genel Sekreterlik : 0 312 311 01 04 Web: [www.ankaratb.org.tr](http://www.ankaratb.org.tr)  
e-posta :[info@ankaratb.org.tr](mailto:info@ankaratb.org.tr)





# ANKARA TİCARET BORSASI

## RAPORLAR

Tarım insanlık için her çağda önemli olmuştur. Tarımında önemli bir bölümünü yaş meyve ve sebzeler oluşturmaktadır. Yaş meyve ve sebze sektörü, insanlığın temel ihtiyacı olan bitkisel üretimi kapsamaktadır ve dünyadaki insan yaşamını doğrudan ilgilendirmektedir. İnsan beslenmesindeki önemi, ekonomik faaliyet olarak üretim ve ticareti yaş meyve ve sebze sektörünü günümüzde de insanlık uğraşları içinde vazgeçilmez kılmaktadır.

Türkiye, üretime müsait verimli ve geniş tarım alanları, değişik bölgelerin ekolojik farklılıkları sayesinde meyve ve sebzelerinin iyi koşullarda ve kaliteli olarak yetiştirdiği dünyadaki nadir ülkelerden birisidir. Dünyanın bir çok ülkesiyle karşılaştırıldığında ülkemizde hemen hemen her mevsimde ve her bölgede meyve ve sebze üretimi söz konusudur. Türkiye birçok meyve türünde dünyada en büyük üretici konumdadır ve yaş meyve ve sebze ihracatının önemli kalemlerinden biridir. Yaş ve meyve sebze sektörünün doğrudan ilgili olduğu gıda ve tarım sektörü, küresel ve ulusal krizlerden en az sektörlerden olması nedeniyle de önemli bir avantaja sahiptir.

Üretim hacmi ve ürün çeşitliliği bakımından Türkiye'nin en önemli tarımsal üretim merkezlerinden biri olan TR63 Bölgesi (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) hem kişi başı bitkisel üretim değerinde hem bölge bazında hem de tek tek iller bazında Türkiye ortalamalarından daha yüksek değerlere sahiptir. Yaş meyve ve sebze sektörü, üretim sürecine girdi sağlayan kanallar, ürün üretimi süreci, ürünlerin pazara hazırlanması, muhafazası, işlenmesi, soğuk zincirde dağıtımı ve gıda sektörüne girdi olması yönleriyle ekonomik faaliyetlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

### Yaş Sebze Meyve Sektör Tanımı

Yaş sebze meyve sektörü; tarım sektörü içerisindeki en önemli alt sektörlerden biridir. Yaş sebze meyve sektörü, meyve ve sebzelerin tarımsal faaliyetlerle yetiştirilmesi ve yetiştirilen ürünlerin doğal bozunum süresinin tamamlanmasından önce ve üzerlerinde asli yapılarını değiştirici bir işlem yapılmadan nihai tüketicilere ya da işleme tesislerine ulaştırılması faaliyetlerini içerir. Yaş sebze meyve kategorisine, yumru kökler (patates, yer elması vb.) ve ağaçta yetişen kabuklu yemişler (fındık, ceviz, fıstık, vb.) haricinde bilinen bütün meyve ve sebze türleri girmektedir.

Yaş meyve ve sebze sektörü, insanlığın temel ihtiyacı olan bitkisel karbonhidrat, protein ve vitaminlere sahip besinlerin üretilmesi ve tüketime sunulması gibi insanlık için hayati bir işlevi yerine getirir. Yaş meyve ve sebze sektörü dünyadaki tüm insanları doğrudan ilgilendiren ve yaşamlarına doğrudan etki eden bir sektördür. Türkiye, üretime müsait verimli ve geniş tarım alanları, değişik bölgelerin ekolojik farklılıkları sayesinde meyve ve sebzelerinin iyi koşullarda ve kaliteli olarak yetiştirdiği nadir ülkelerden biridir.





### Dünya Yaş Meyve Sebze Üretimi

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre; dünyada 57,2 milyon hektar alanda, 1,1 milyar ton yaş sebze üretimi yapılmıştır. Domates yaklaşık 162 milyon tonluk üretimi ile dünyada en çok yetiştirilen yaş sebzedir. Domatesi sırasıyla karpuz (105 milyon ton), kuru soğan (83 milyon ton), lahana (70 milyon ton), hıyar ve kornişon (65 milyon ton) izlemektedir. FAO'nun verilerine göre; dünyada toplam 56,5 milyon hektar arazide yaş meyve üretimi yapılmıştır. Söz konusu alanda yetiştirilen toplam yaş meyve 637 milyon ton olup, yaklaşık 102 milyon tonluk üretim miktarı ile muz, dünyada en çok yetiştirilen üründür. Muzu sırasıyla elma (76,3 milyon ton), portakal (68,2 milyon ton), üzüm (67 milyon ton) ve mango (42,1 milyon ton) izlemektedir

Dünyada toplam 4,8 milyon hektar alanda domates ekimi yapılmaktadır. Domates üretiminde dünyada önde gelen ülkeler sırasıyla Çin Halk Cumhuriyeti (50 milyon ton), Hindistan (17,5 milyon ton), ABD (13,2 milyon ton), Türkiye (11,3 milyon ton) ve Mısır'dır (8,6 milyon ton) FAO'nun 2012 yılı verilerine göre; dünyada toplam 56,5 milyon hektar arazide yaş meyve üretimi yapılmıştır. Söz konusu alanda yetiştirilen toplam yaş meyve 637 milyon ton olup, yaklaşık 102 milyon tonluk üretim miktarı ile muz, dünyada en çok yetiştirilen üründür. Muzu sırasıyla elma (76,3 milyon ton), portakal (68,2 milyon ton), üzüm (67 milyon ton) ve mango (42,1 milyon ton) izlemektedir.

Çin dünya domates üretiminin yaklaşık üçte birini gerçekleştirmekte olup, Türkiye'nin dünya domates üretiminden aldığı pay %7 düzeyindedir. Dünyada en çok üretilen ikinci sebze karpuz olup; 3,6 milyon hektar alanda ekimi yapılan karpuzun 2012 yılı itibarıyla üretimi 105,4 milyon tondur. Dünyada önemli karpuz üreticisi ülkeler Çin (70 milyon ton), Türkiye (4 milyon ton), İran (3,8 milyon ton), Brezilya (2 milyon ton) ve Mısır'dır (1,9 milyon ton). Çin dünya üretiminin %66'sını gerçekleştirmekte olup, Türkiye'nin dünya karpuz üretiminden aldığı pay %3,8 düzeyindedir.

Çin 574 milyon tonluk üretimi ile dünyada en fazla yaş sebze üreten ülke konumundadır. Çin dünya yaş sebze üretiminden %52 oranında pay almaktadır. Bu ülkeyi sırasıyla Hindistan (109 milyon ton) ve ABD (36 milyon ton) izlemektedir. Türkiye 28 milyon tonluk üretimi ile dünya sıralamasında dördüncü sırada yer almakta ve dünya yaş sebze üretiminden %2,5 oranında pay almaktadır. Dünyada yaklaşık 4,8 milyon hektar alanda 76,3 milyon ton elma üretimi gerçekleştirilmiştir. Çin, 37 milyon tonluk üretimiyle dünya üretiminden % 48,4 pay almaktadır. Bu ülkeyi sırasıyla ABD (4,1 milyon ton, %5,4 pay), Türkiye (2,9 milyon ton, %3,8 pay), Polonya (2,9 milyon ton, %3,8 pay) ve Hindistan (2,2 milyon ton, %2,9 pay) izlemektedir. Dünyada 6.500 dolayında elma çeşidi üretilmekte olup; en verimli çeşitler Starking, Golden, Starkrimson, Granny Smith ve Amasya olarak sayılabilir. Dünyada en çok üretilen yaş meyve olan muz en çok Asya ülkelerinde üretilmekte; bu kıtayı sırasıyla Güney Amerika, Orta ve Kuzey Amerika, Afrika, Okyanusya ve Avrupa ülkeleri izlemektedir. 2012 yılı verilerine göre dünyada muz üretimi yaklaşık 102 milyon tondur. Hindistan muz üretiminde ilk sırada yer almakta; 24,8 milyon tonluk üretimiyle dünya üretiminin yaklaşık %24,4'ünü gerçekleştirmektedir. Bu ülkeyi 10,5 milyon tonluk üretim ve % 10,3'lük pay ile





# ANKARA TİCARET BORSASI

## RAPORLAR

Çin izlemektedir. Üçüncü sırada Filipinler yer almakta, 9,2 milyon tonluk üretimiyle dünya üretimden %9 pay almaktadır. Ekvador ise dördüncü sırada gelmekte olup, 7 milyon tonluk üretimiyle toplam üretimden %6,9'luk pay almaktadır.

### Dünya Yaş Meyve Sebze Ticareti

Dünyada toplam yaş meyve ihracatı 61,8 milyar dolar düzeyindedir. Önde gelen ihracatçı ülkeler İspanya (7,4 milyar \$), ABD (6,2 milyar \$), Şili (4 milyar \$), Hollanda (3,8 milyar \$) ve İtalya'dır (3,3 milyar \$). Türkiye 1,7 milyar dolarlık ihracat hacmiyle 2012 yılı itibarıyla dünya yaş meyve ihracatından % 2,7'lik pay almakta ve 12'inci sırada yer almaktadır.

Dünya yaş sebze ihracatı 31,7 milyar dolar olmuştur. Hollanda 5,2 milyar dolarlık ihracatı ile dünya ihracatından % 17,1'lik pay almakta, bu ülkeyi İspanya (4,2 milyar dolar), Meksika (3,9 milyar dolar), Çin (2,9 milyar dolar) ve ABD (2,1 milyar dolar) izlemektedir. Ülkemiz 611 milyon dolarlık ihracatıyla dünya meyve ihracatından % 1,9'luk pay almakta ve 12'nci sırada yer almaktadır.

Dünyada ihracatı en çok yapılan yaş meyve muz olmuştur. Söz konusu ürünün ihracatı yaklaşık olarak 8,7 milyar dolar dolayında gerçekleşmiş; muzun yaş meyve ihracatındaki payı %14,3 olmuştur. Muz ihracatında Ekvador 2,1 milyar dolarlık ihracat ve %22,8 pay ile dünya lideri konumunda olup; bu ülkeyi 1,3 milyar dolar ve %14,1'lik pay ile Belçika, 822 milyon dolar ve %9 pay ile Kolombiya, 707 milyon dolar ve %7,7 pay ile Kosta Rika ve 648 milyon dolar ve %7,1'lik payla Filipinler izlemektedir.

Dünya yaş meyve ihracatında ikinci sırada 7,1 milyar dolarlık ihracat hacmiyle üzüm gelmektedir. Şili 1,4 milyar dolarlık üzüm ihracatı ile dünya lideri konumunda olup, dünya üzüm ihracatından %20,8 pay almaktadır. Bu ülkeyi ABD (974 milyon dolar, %13,7 pay), ve İtalya (769 milyon dolar, %10,8 pay) izlemektedir.

Elma 7,1 milyar dolarlık ihracat ve %11,5'lik pay ile dünya yaş meyve ihracatında üçüncü sırada yer almaktadır. ABD 1,1 milyar dolarlık ihracatı ile dünya elma ihracatında birinci sırada olup, ihracattan aldığı pay %15,2 düzeyindedir. ABD'yi sırasıyla Çin (960 milyon dolar, %13,5 pay), İtalya (937 milyon dolar, %13,2), Şili (719 milyon dolar ve %10,1 pay) ve Fransa (691 milyon dolar, %9,7 pay) izlemektedir.

Dünyada ihracatı en fazla yapılan yaş sebze domates olmuş, bu ürünün ihracatı 7,9 milyar dolar dolayında gerçekleşmiş ve dünya yaş sebze ihracatındaki payı %24,8 olmuştur. Domates ihracatında Hollanda 1,8 milyar dolarlık ihracat ve %23 pay ile dünya lideri konumunda olup bu ülkeyi 1,7 milyar dolar ve %21,4'lük pay ile Meksika, 1,2 milyar dolar ve %15,1 pay ile İspanya, 402 milyon dolar ve %5,1 pay ile Fas izlemektedir.

Ülkemiz önde gelen ihracatçılardan biri olup, 401 milyon dolarlık domates ihracatı gerçekleştirerek dünyada 5'inci sırada yer almıştır. Dünya yaş sebze ihracatında ikinci sırada 4,3 milyar dolarlık ihracat miktarıyla biber gelmektedir. Hollanda 1,1 milyar dolarlık biber



Macun Mah. 171. Sokak No:4 06105 Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0 312 327 00 00 Faks: 0 312324 08 57 – Başkanlık Özel Kalem Md : 0 312 310 47 74 – 75 -76

Genel Sekreterlik : 0 312 311 01 04

Web: www.ankaratb.org.tr

e-posta :info@ankaratb.org.tr





# ANKARA TİCARET BORSASI

## RAPORLAR

ihracatı ile dünya lideri konumunda olup, dünya biber ihracatından %26,9 pay almaktadır. Hollanda'yı İspanya (802 milyon dolar, %18,8 pay) ve Meksika (785 milyon dolar, %18,5 pay) izlemektedir. Türkiye 2012 yılında gerçekleştirdiği 75 milyon dolarlık biber ihracatıyla 9'uncu sırada yer almıştır.

Soğan 2,6 milyar dolarlık ihracat ve %8,2'lik pay ile dünya yaş sebze ihracatında üçüncü sırada yer almaktadır. Hollanda 490 milyon dolarlık ihracatı ile dünya soğan ihracatında birinci sırada olup, ihracattan aldığı pay %18,8 düzeyindedir. Bu ülkeyi sırasıyla Meksika (326 milyon dolar, %12,5 pay), Hindistan (295 milyon dolar, %11,3 pay), Çin (293 milyon dolar ve %11,3 pay) ve ABD (222 milyon dolar, %8,5 pay) izlemektedir.

### Türkiye'de Yaş Sebze Meyve Sektörü

Türkiye'de yaklaşık 24 milyon hektar tarım alanının %3,4'lük kısmında sebze tarımı, %13,5'lik kısmında ise meyve tarımı yapılmaktadır (Tablo 5). Türkiye'de sebze ve meyve tarımı entansif tarım olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca emek yoğun, işletme maliyeti yüksek olan bir üretim grubu olup birim alana en yüksek geliri getiren tarımsal üretimdir. Üretimden tüketime kadar olan süreç içinde alt yapı eksikliği olduğu durumda verim ve kalite ile birlikte gelir de azalabilmektedir.

TÜİK verilerine göre 2014 yılında ülkemizin toplam meyve ve sebze üretimi 45,4 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Bunun 16,8 milyon tonu meyve üretiminden, 28,5 milyon tonu ise sebze üretiminden kaynaklanmıştır. 2014 yılı itibarıyla Türkiye'nin sebze üretim kompozisyonuna bakıldığında domates, hıyar, biber, patlıcan ve karpuz gibi ürünlerin de dahil olduğu meyvesi için yetiştirilen sebze grubunun toplam sebze üretiminin büyük kısmını oluşturduğu görülmektedir. Nitekim 11,8 milyon tonluk üretim hacmiyle domates ülkemizde en çok yetiştirilen sebze olup, toplam sebze üretiminden %41,4 pay almaktadır. Bu ürünü 3,8 milyon tonluk üretimle karpuz izlemektedir. Yumurta ve kök sebze grubundan olan kuru soğan 1,7 milyon tonluk üretimiyle toplam sebze üretiminden %6,2 pay almaktadır.

Türkiye'nin meyve üretim kompozisyonuna bakıldığında ilk sırada 4,1 milyon tonluk üretim ve %24,75'lik payla üzümü meyveler grubu gelmektedir. Elma ise 2,4 milyon ton üretim ve %14,6'lık pay ile üzümün sonra en çok üretilen ikinci meyve konumundadır.

Türkiye birçok meyve türünde dünyada en büyük üretici konumdadır (Tablo 8). Bunların başında fındık %64'lük pay ile ilk sırada gelmektedir. Bunu %26'lık pay ile incir, %21'lik pay ile kiraz izlemektedir.

### Türkiye'nin Yaş Sebze Meyve Sektörü Dış Ticaret Verileri

Türkiye'nin taze sebze meyve ihracatı 2014 yılında 2,3 milyar dolar dolayında gerçekleşmiştir. 2014 yılında ihraç edilen en fazla yaş meyve-sebze ürünü 430 milyon dolarla domatestir. Bu ürünü sırasıyla mandarin (369 milyon dolar), limon (286 milyon dolar), üzüm (203 milyon dolar) ve portakal (190 milyon dolar) izlemektedir.





# ANKARA TİCARET BORSASI

## RAPORLAR

2014 yılında en fazla Rusya Federasyonu'na yaş sebze meyve ihracatı gerçekleştirilmiştir. Rusya Federasyonu toplam ihracatın miktar olarak %38'ni, değer olarak %39'unu oluşturmaktadır. Rusya Federasyonu'nu Irak, Ukrayna ve Almanya izlemektedir. 2014 yılında en fazla Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerine yaş sebze meyve ihracatı gerçekleştirilmiştir. Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri toplam ihracatın miktar olarak %53'ünü, değer olarak %51'ini oluşturmaktadır. Bağımsız Devletler Topluluğu'nu değer olarak %27 ile Avrupa Birliği Ülkeleri izlemektedir.

Tarım çok karlı ve dinamik bir sektördür. Son küresel kriz içinde bile, otomotiv, giyim, inşaat gibi birçok sektörlerde büyük şirketler sıkıntılar yaşayıp iflas etme noktasına gelirken, krizden en az etkilenen sektörler arasında gıda ve tarım sektörü yer almıştır. Buna bağlı olarak sanayi, inşaat, ulaşım, turizm gibi birçok tarım dışı sektörden tarıma doğru bir yönelme başlamıştır.

Bu durum, tarımın gücünü ve dengeli yapısını göstermesi bakımından önemlidir.

Tarım insanlık için çok önemli görevler yerine getirmektedir ve vazgeçilebilecek bir sektör değildir. Bu gerçeğin altının çizilmesi, tarım sektöründe çalışanların mesleğe sahip çıkmaları açısından da önem arz etmektedir.

Tarımın en karlı dallarından birisi olan sebze meyve yetiştiriciliği hem açıkta üretim, hem örtü altı yetiştiriciliği, hem de mantarcılıkta olduğu gibi tamamen kapalı üretim sistemleri ile sürekli gelişme içindedir. Ülkemizde nüfus artışına paralel olarak sebze ve meyvelere olan talep giderek artmaktadır ve buna paralel olarak sebze meyve fiyatları da tüm dünyada sürekli artış eğilimi göstermektedir. Bu boyutları ile sebzeçilik ve meyvecilik her geçen gün geleneksel yapısını yitirmekte ve endüstriyel bir görünüm kazanmaktadır. Bu bağlamda sebze ve meyve üretimlerini girdi sağlayan kanalları, üretimi, ürünlerin pazara hazırlanması, muhafazası, işlenmesi, soğuk zincirde dağıtımı ile bir bütün olarak değerlendirmek gerekmektedir.

### Sektörün sorunları ve çözüm önerileri

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası'nın Yaş Sebze Meyve Sektör Raporu'nda aşağıda belirtilen sorunlar ve çözüm önerileri, yaş sebze meyve sektörünün gelişimi için önemlidir.

- Meyve alanları hedef pazarların tüketici eğilimlerine göre belirlenen güncel çeşitlerle yapılandırılması
- Coğrafi işaretleme, markalaşma ve tanıtım faaliyetlerine önem verilmesi
- Meyveciliğin gelecek yıllarda şiddetini artırması beklenen kuraklık sorunu dikkate alınarak planlanması
- Yaşlanmış ve verimden düşmüş bahçelerin çağdaş meyvecilik ilkelerine uygun olarak yenilenmesi
- Standardizasyona ve ambalajlamaya önem verilmesi, soğuk hava depolarının yaygınlaştırılması ve kapasitelerinin artırılması
- Fındık, kayısı, antepfıstığı, incir gibi türlerde aflatoksin riskine karşı kurutma makinelerinden yararlanılması
- Çoğu küçük ölçekli işletmelere sahip olan meyve üreticilerinin örgütlenmesinin







# ANKARA TİCARET BORSASI

## RAPORLAR

desteklenmesi

- Kalıntı analiz laboratuvarlarının sayılarının artırılması
- Rekabet şansının yükseltilebilmesi için destek ve kredi miktarlarının artırılması
- Sebze yetiştiriciliğinde pazar olanaklarının artırılması, küçük çiftçilerin desteklenmesi, üreticilerin kooperatifleşmeye yönlendirilmesi
- Sebzeçilikte en önemli sorun pazarlama sorununun çözülmesine yönelik önlemlerin alınması
- Dış pazarlarda tercih edilen yerel ürünlerin ıslah yoluyla kaliteleri artırılması.

### Kaynakça:

- Ekonomi Bakanlığı (2014) Yaş Meyve Sebze Sektör Raporu.
- TÜİK (2015) Bitkisel Üretim İstatistikleri Veritabanı.
- TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yaş Sebze Meyve Sektör Raporu (2014)



Macun Mah. 171. Sokak No:4 06105 Yenimahalle / ANKARA  
Tel: 0 312 327 00 00 Faks: 0 312324 08 57 – Başkanlık Özel Kalem Md : 0 312 310 47 74 – 75 -76  
Genel Sekreterlik : 0 312 311 01 04 Web: www.ankaratb.org.tr  
e-posta :info@ankaratb.org.tr

